

DOI 10.4467/12332135KRA.24.014.20786

Druga nowoczesna siedziba Archiwum Narodowego w Krakowie – Oddział w Nowym Sączu

Pomysł budowy nowej siedziby Archiwum Narodowego w Krakowie Oddział w Nowym Sączu pojawił się nagle w wyniku niezwykłego splotu okoliczności, jaki miał miejsce w latach 2017–2019 i ostatecznie zakończył się powodzeniem. W tym czasie rozpoczynała się budowa nowej, centralnej siedziby dla całej instytucji w Krakowie przy ul. Rakowickiej 22E i Archiwum w trakcie procesu inwestycyjnego zgromadziło już niezbędne zasoby w postaci choćby dokumentacji projektowej oraz zespołu do prowadzenia tego rodzaju przedsięwzięć. W tym i tak wystarczająco trudnym dla instytucji momencie nadeszła hiobowa wieść o bliskiej perspektywie konieczności opuszczenia lokalu zajmowanego przez Oddział w Nowym Sączu. W dniu 8 maja 2017 r. Prokuratura Okręgowa w Nowym Sączu wystosowała oficjalne pismo zawiadamiające o zamiarze wykorzystania wynajmowanego przez Archiwum lokalu przy ul. Jagiellońskiej 56 na swoje potrzeby. W dniu 20 lipca 2018 r. przekazano Archiwum formalne wypowiedzenie umowy najmu. W dniu 21 listopada 2018 r. Archiwum otrzymało podobny dokument od właściciela drugiego zajmowanego w Nowym Sączu lokalu przy ul. Żeglarskiej 9A. Jako tymczasowy środek zaradczy podpisano w dniu 12 grudnia 2018 r. umowę najmu sąsiedniego budynku przy ul. Jagiellońskiej – pod nr. 54 – od prywatnego właściciela, spółki PT Dystrybucja S.A.

Nadal zupełnie realna była jednak perspektywa całkowitej likwidacji Oddziału i konieczności przewiezienia akt do siedziby w Krakowie. Przestrzeni w wynajmowanym budynku wystarczało tylko do przechowywania już zgromadzonych akt. Nie było mowy o przejmowaniu nowych materiałów archiwalnych ani miejsca do działalności popularyzatorskiej (lekcje, pokazy archiwalne, konferencje, wystawy itp.). Temperatura i wilgotność w magazynach, choć stabilne, często wykraczały poza przyjęte normy. Do tego dochodziła skomplikowana sytuacja z zasobem byłego Oddziału w Nowym Targu. W 2011 r. zlikwidowano tam oddział aktowy, a materiały archiwalne przewieziono do Ekspozytury Archiwum w Spytkowicach koło Zatoru. Z merytorycznych względów zasób ten należałoby połączyć z aktami sądeckimi, a zatem potrzeby lokalowe Oddziału w Nowym Sączu znacząco przewyższały możliwości wynajmowanego budynku. Tymczasem, z uwagi na odległość Nowego Targu od Krakowa, a potem odległość samych Spytkowic od Krakowa, przeniesienie zasobu do Ekspozytury w praktyce uniemożliwiało korzystanie z akt przez lokalną społeczność. Jeszcze większe utrudnienie powstałoby, gdyby konieczne okazało się wywiezienie tam materiałów archiwalnych z Nowego Sącza.

W tej sytuacji przełomowe znaczenie miała niezwłoczna reakcja i wsparcie okazane przez władze samorządowe Nowego Sącza. Prezydent Nowego Sącza Ryszard Nowak jako

zarządca zasobu nieruchomości Skarbu Państwa na terenie miasta bardzo szybko, bo już decyzją z 7 maja 2018 r., przydzielił Archiwum nieruchomość oznaczoną nr. 1/23 obręb 96, położoną przy ul. 29 Listopada 12 w Nowym Sączu, z przeznaczeniem na budowę nowej siedziby. Umożliwiło to skuteczne starania u Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego o wydanie decyzji, która jako jedyna trwale i całościowo rozwiązałaby wyżej opisane problemy, czyli o budowie od podstaw zupełnie nowego budynku zlokalizowanego w Nowym Sączu. Nowy obiekt mógłby pomieścić cały dotychczasowy zasób Oddziału wraz z planowanymi nabytkami i wszystkimi aktami byłego Oddziału w Nowym Targu. Archiwum Narodowe w Krakowie otrzymało w tej mierze duże wsparcie od Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych, która już w 2018 r. doprowadziła do otwarcia w ministerstwie tytułu inwestycyjnego dla przedsięwzięcia, na którego podstawie sfinansowano w kolejnych latach prace projektowe oraz zagwarantowano środki na kolejne wydatki. Wreszcie w piśmie z 11 marca 2021 r. Wicepremier, Minister Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu Piotr Gliński wyraził zgodę na rozpoczęcie budowy i przyznanie w sumie 36 630 mln zł na realizację całej inwestycji.

Równolegle trwały prace koncepcyjne nad przygotowaniem projektu nowego budynku. W sierpniu 2019 r. Archiwum przygotowało „Założenia do koncepcji architektoniczno-funkcjonalnej budynku wraz z wytycznymi branżowymi”. Następnie w dniu 22 sierpnia 2019 r. podpisano umowę ze Studium Architektonicznym Wojciech Kozub na przygotowanie samej „Koncepcji architektoniczno-funkcjonalnej” jako podstawy do wyboru pracowni projektowej. Umowę z biurem architektonicznym na wykonanie dokumentacji projektowej podpisano, po przejściu procedury przetargowej, w dniu 24 lutego 2020 r. z Pracowniami Konserwacji Zabytków „Arkona” Sp. z o.o. Decyzję Prezydenta Miasta Nowego Sącza o pozwoleniu na budowę uzyskano w dniu 10 września 2020 r., dokumentację projektową odebrano w listopadzie 2020 r., a w dniu 25 listopada 2021 r. podpisano z ESTCOST Michał Miedziejewski umowę na wielobranżową weryfikację projektu – ukończoną w styczniu 2021 r. W momencie ostatecznej decyzji o przystąpieniu do prac budowlanych Archiwum dysponowało już pełną dokumentacją projektową i wszystkimi niezbędnymi pozwoleniami. Pozwoliło to na szybki wybór Inwestora Zastępczego – w dniu 22 marca 2021 r. podpisano umowę z ECM Group Polska S.A. – oraz Generalnego Wykonawcy robót budowlanych. Umowę z tym ostatnim, tj. firmą Skanska S.A., podpisano w dniu 16 kwietnia 2021 r. W ten sposób po dopełnieniu ostatnich formalności w czerwcu 2021 r. mogły się faktycznie zacząć roboty budowlane, z terminem zakończenia przewidzianym na koniec 2023 r.

Nowy budynek wzniesiono w tej samej technologii co oddana do użytkowania w 2020 r. centralna siedziba Archiwum przy ul. Rakowickiej 22E w Krakowie. Fundamentalną zasadą jest podział obiektu na segment biurowy i magazynowy. W tym wypadku nie został on odzwierciedlony w bryle budynku. Gmach przybrał postać dwukondygnacyjnego prostopadłościanu, długiego na 34,4 m, szerokiego na 16,3 m i wysokiego na 10,5 m. Od frontu zwrócony jest on krótszym bokiem do ul. 29 Listopada. Część biurowa, przeznaczona do obsługi klientów oraz pracy archiwistów, położona jest bliżej ulicy. Posiada szklaną fasadę zapewniającą wystarczającą ilość światła dziennego dla pracowników i klientów. Na parterze zaprojektowano dużą strefę publiczną, tj. przeszklony hol oraz salę konferencyjną na co najmniej 90 miejsc, z możliwością połączenia po zasunięciu ścianki mobilnej z czytelnią na maksymalnie ok. 50 miejsc w jedną wielką przestrzeń wystawowo-konferencyjną. Na

pierwszym piętrze znajdują się pomieszczenia do pracy z aktami, w tym pracownia digitalizacji, strefa sanitarna, serwerownia oraz sale do zajęć lekcyjnych. Z kolei strefa magazynowa, zajmująca ok. $\frac{2}{3}$ bryły obiektu, położona jest z tyłu za biurami. Podstawowym założeniem jest odseparowanie wnętrza magazynów od zmiennych warunków zewnętrznych i ułatwienie zachowania stabilnych warunków klimatycznych wewnątrz. Dlatego też segment ten nie posiada żadnych otworów okiennych, a fasada pokryta jest panelami aluminiowymi. Same magazyny, jeśli zostaną wypełnione w całości regałami jezdnyymi, pomieszczą ok. 9,5 tys. mb standardowych akt. Zapewnią zatem przestrzeń zarówno dla dotychczasowego zasobu Oddziału w Nowym Sączu (ok. 1,8 tys. mb), zasobu byłego Oddziału w Nowym Targu (ok. 1,2 mb), całego nadzorowanego zasobu archiwalnego planowanego do przejścia od innych jednostek (obecnie 3 629 mb), jak i dla nowych nieprzewidzianych nabytków. W magazynach ze wzmocnionymi stropami i podłogą z żywicy epoksydowej zaplanowano umieszczenie regałów jezdnych o wysokości dogodnej do korzystania bez użycia drabin. Powierzchnia użytkowa całego budynku wynosi 2 538,70 m² (w tym 900,69 m² części biurowej), kubatura: 15 735,08 m³ (w tym 240,79 m³ na budynek techniczno-gospodarczy i stację trafo).

Podstawowym celem zastosowanej technologii jest dążenie do zapewnienia tanim, ekonomicznym sposobem właściwych i stabilnych warunków temperaturowych i wilgotnościowych we wnętrzu magazynów archiwalnych. Służy temu izolacja ścian pozbawionych okien i zapewnienie możliwości funkcjonowania wentylacji na tzw. „obiegu zamkniętym”, tj. bez wymiany powietrza z zewnątrz i konieczności stałego oddziaływania na nie w celu uzyskania pożądaných właściwości. W budynku występuje efekt tzw. „termosu”, czy też „budynku pasywnego”, czyli na tyle duża bezwładność klimatyczna w środku, że wszelkie zmiany na zewnątrz działają z dużym opóźnieniem i w wyplaszczony sposób. Wszelkie korekty wahań temperatury i wilgotności dokonywane są tylko za pomocą centralnych jednostek osuszacza, nagrzewnicy i chłodnicy umiejscowionych przy centrali wentylacyjnej. Krążące w układzie powietrze osiąga za ich pomocą wybrane parametry i wprowadza je do pomieszczeń. Jako źródło ciepła i chłodu przewidziano tylko pompy ciepła (jednostki gruntowe i powietrzne). Dookoła budynku wykonanych zostało 21 odwiertów o głębokości ok. 100 m, które dostarczają czynnik o stałej temperaturze między 10 a 15°C. W lecie zapewni to chłodzenie obiektu, w zimie umożliwi ekonomiczne działanie sprężarek w pompach.

W celu zapewnienia najwyższych standardów ochrony przeciwpożarowej w magazynach archiwalnych zainstalowano automatyczny system gaszenia za pomocą tzw. „mgły wodnej”. Zakłada on brak wody w instalacjach w pomieszczeniach (w celu wyeliminowania ryzyka zalania) do czasu zadziałania alarmu przeciwpożarowego. Zraszacze uruchomią się tylko w miejscu najwyższej temperatury, czyli najbliższej źródła ognia, tak aby ograniczyć straty spowodowane przez akcję gaśniczą. Budynek wyposażono również w system sygnalizacji pożaru (czujki dymowe i zasysające), antywłamaniowy, napowietrzania klatek schodowych podczas akcji gaśniczej oraz gaszenia gazem szczególnie ważnych pomieszczeń (serwerownie, chłodnia, rozdzielnia główna energii elektrycznej). Wspomnieć należy również o nowoczesnym zarządzaniu wszystkimi instalacjami (elektryczne, sanitarne, teletechniczne, przeciwpożarowe itd.) w budynku przez system BMS (*building management system*) oraz o panelach fotowoltaicznych na dachu, które zapewniają część energii elektrycznej dla budynku.

Po rozpoczęciu budowy w czerwcu 2021 r. prace budowlane trwały w zasadniczej części do końca 2022 r. Przez pierwsze miesiące 2023 r. miały miejsce kolejne odbiory budynku przez poszczególne władze: Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego (23 listopada 2022 r.), Komendanta Miejskiego Państwowej Straży Pożarnej (10 marca 2023 r.) i wreszcie przez Powiatowego Inspektora Nadzoru Budowlanego (pozwolenie na użytkowanie z dnia 28 kwietnia 2023 r.). W dniu 25 maja 2023 r. Archiwum przejęło budynek od Generalnego Wykonawcy i oficjalnie rozpoczęło jego użytkowanie. Niemal natychmiast Archiwum przystąpiło do kompletowania wyposażenia nowego budynku. W pierwszej kolejności zakupiono i zamontowano regały do dwóch magazynów archiwalnych. W połączeniu z regałami ze starej siedziby Oddziału w Bochni, które przeniesiono do nowego obiektu w Nowym Sączu, uzyskana pojemność wystarczyła, by pomieścić cały dotychczasowy zasób ze starej siedziby w Nowym Sączu oraz akta byłego Oddziału w Nowym Targu przewiezione z Krakowa. Przeprowadzka zasobu, prowadzona przez wyspecjalizowaną firmę DTS Przyjemne Przeprowadzki Sp. z o.o., rozpoczęła się w październiku 2023 r. i trwała ok. dwa miesiące. Jednocześnie zakupiono i zamontowano wyposażenie meblowe oraz urządzenia IT, zarówno do serwerowni, jak i do pomieszczeń biurowych.

Pięknym akcentem podkreślającym rozpoczęcie nowego rozdziału w historii Archiwum Narodowego w Krakowie Oddział w Nowym Sączu była uroczystość otwarcia nowej siedziby, zorganizowana w dniach 22–23 czerwca 2023 r. z udziałem zaproszonych gości, w tym Wiceprezesa Rady Ministrów, Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego prof. dr. hab. Piotra Glińskiego. W lutym 2024 r. Oddział w Nowym Sączu stworzył czytelną dla klientów Archiwum, co było widowym znakiem, że zaczął w pełni funkcjonować w zupełnie nowych, lepszych warunkach. Wybudowanie budynku przy ul. 29 Listopada 12 ostatecznie zdecydowało o trwałej obecności Archiwum Narodowego w Krakowie na mapie instytucji i życia kulturalnego w Nowym Sączu. Materiały archiwalne z Sądecczyzny i Podhala nie tylko zyskały odpowiednie miejsce do bezpiecznego przechowywania, ale bodaj po raz pierwszy w historii warunki do prezentacji na różnego rodzaju konferencjach i wystawach, i ujawniania swojej niepowtarzalnej, bezcennej wartości dla dziedzictwa regionu.

Paweł Ząbczyński
Archiwum Narodowe w Krakowie